אלו נערות פרק שלישי כתובות לח.

הני מילי היכא דהרגו דרך עלייה דלא ניתן שגגתו לכפרה.

פירוש לכפרה בידי אדם אע"ג דדרך עלייה קיל טפי מדרך ירידה כדמוכח בפרק אלו הן הגולין (מכות דף ט. ופס) גבי גר תושב גולה ע"י גר תושב וכל חומרי דשמעתין לא תלי אלא במה שלא ניתן לכפרה דאינו מקפיד הש"ם במה שקקילה וסריפה חמורין מהכא ומתק:

אבל סימא את עינו והרגו בדבר אחר אימא נשקול מיניה ממונא ונקטליה. כך גרס ר"ח דאלא יהיה אסון לא נפקא לן אלא סימא את עינו והרגו בה כי התם שנהכאה אחת הרג את האדם וגם הולדות אבל סימא את עינו והרגו בדבר אחר נכת אחת לא [1]להכי איצטריך כל חרש למיפטריה קשה לרשב"ל דהא ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה לא דייש קרא להכי דלא נשקול מיניה ממונא ונקטליה אלא שלא יתן ממון ונפטריה ושמא אילו לא נאמר קאמר כדאשכחן ריש פרק גנמר הדין (פנהדרין דף מג. ופס) ובכמה דוכתי ולרשב"ל נראה דהכא מסיק אליבא דתנא דבי חזקיה אבל לרבי ישמעאל ודאי ליתא ליה הא דתנא דבי חזקיה והא דאמר בריש הנתנקין (שם דף פד: ופס) הניחא למאן דאית ליה דתנא דבי חזקיה אלא למאן דלית ליה היקישא למה לי תנא דלית ליה דבי חזקיה הייטו רבי ישמעאל ובסמוך דקאמר ולרבה דאמר מידוש הוא שמידשה תורה בקנס כו' סבר לה כת"ק דר' חנניא בן עקביא הוא מני למימר ס"ל כרבי ישמעאל: **הא** נמי מאידך תנא דבי חזקיה **נפקא.** לאו מההיא דרשה גופה קאמר דנפקא לן דהא ההיא דרשה לא שייכא כלל לסימא את עינו והרגו בדבר אחר אלא הכי דייק דבי היכי דדרשי' ולא עין ונפש תחת עין ה"נ דרשינן נפש תחת נפש ולא עין ונפש תחת נפש וסימא את עינו והרגו בד"ח לא חשיב עין ונפש אלא בשעת הריגה לא חשיב כלום דכלאו הכי היה מת אלא שהמיתו בצער מרובה וא"ת [2]הא מילתא נמי מתנא דבי חזקיה דלעיל נפקא דמה מכה בהמה לא חלקת בין סימא את עינה והרגה כה להורגה בד"ח כו' וי"ל דמכה אדם ומכה בהמה משמע ליה בהכאה אחת וא"ת סימא את עינו והרגו בד"ח מיפוק ליה דפטור מדמי עין אפי' לא הרג דכשעה שסימא את עינו היה לודף ומיתן להלילו בנפשו וי"ל דמיירי בשיכול להלילו באחד מאיברין אלא ניתן להלילו בנפשו: **אמר רב אשי איצטריך בו'.** תימה דמשמע דאם הרגו וקרע שירלאין דידיה דמחייב דליכא למיפטריה לא מקרא דלא יהיה אסון ולא מקרא דנפש תחת נפש דהא הוי ממון ונפש תחת ממון ונפש ולעיל (דף ג:) פטר [3]אגיי זר שאכל תרומה משלו וקרע שירלאין של מגירו וי"ל דלפי האמת נפקי כולהו מתנא דבי חזקיה וה"פ והא נמי מאידך תנא דבי חזקיה נפקא כלומר ע"כ לא איצטריך כל חרש להכי אלא כולה נפקא לן מתנא דבי חזקיה דפטור דאי הוה צריך קרא למפטריה בלא כל חרש הוה פטרינן ליה מאידך תנא דבי חזקיה וא"ת ולישני דאיצטריך כל חרש להרג מגירו וקרע שירלאין וי"ל דכל חרש לא יפדה משמע ליה בממון שבא על ידי אותה חבלה שהמיתה באה על ידה:

סלקא דעתך **אמינא חידוש הוא** קמ"ל. אע"ג דבמתני' מייתי קרא דלא יהיה אסון והכא מפיק קנס מכל חרש הייטו משום דכייל מתניתין כל מייבי מיתות דקתני וכל המחייב בנפשו כו' אי נמי מתניתין אתיא כתנא קמא דרבי מנינא בן עקביא אימא

הני מילי היכא דהרגו דרך עלייה אשלא ניתנה שגגתו לכפרה אבל הרגו דרך ירידה דניתנה שגגתו לכפרה אימא נישקול ממונא מיניה וניפטריה קמ"ל א"ל רבא הא מדתנא דבי חזקיה נפקא [6]דתנא דבי חזקיה [1]מכה אדם ומכה בהמה מה מכה בהמה לא חלקת בו בין שוגג למזיד בין מתכוין לשאין מתכוין בין דרך ירידה לדרך עלייה לפוטרו ממון אלא לחייבו ממון אף מכה אדם לא תחלוק בו בין שוגג למזיד [2]בין מתכוין לשאין מתכוין בין דרך ירידה לדרך עליה לחייבו ממון אלא לפוטרו ממון אלא אמר רמי בר חמא איצטריך ס"ד אמינא ה"מ היכא דסימא את עינו והרגו בה אבל היכא דסימא את עינו והרגו בדבר אחר אימא נישקול ממונא מיניה א"ל רבא הא נמי מאידך תנא דבי חזקיה נפקא [3]דתנא דבי חזקיה [2]עין תחת עין [2]ולא עין ונפש תחת עין אלא אמר רב אשי איצטריך ס"ד אמינא הואיל וחידוש הוא שחידשה תורה בקנס אע"ג דמיקטיל משלם קמ"ל ולרבה דאמר [3]חידוש הוא שחידשה תורה בקנס אע"ג דמיקטיל משלם האי [3]כל חרם מאי עביד ליה סבר לה כתנא קמא דר' חנניא בן עקביא: **מתני'** נערה שנתארסה ונתגרשה רבי יוסי הגלילי אומר אין לה קנס ר"ע אומר [7]יש לה קנס וקנסה לעצמה: **גמ'** מ"ט דר' יוסי הגלילי אמר קרא [4]אשר לא אורשה הא אורסה אין לה קנס ור"ע אשר לא אורשה לאביה הא אורסה לעצמה אלא מעתה נערה ולא בוגרת ה"נ דלעצמה בתולה ולא בעולה ה"ג דלעצמה אלא לגמרי הכא נמי לגמרי אמר לך ר"ע האי לא אורשה מיבעי ליה לכדתניא אשר לא אורשה פרט לנערה שנתארסה ונתגרשה שאין לה קנס דברי ר' יוסי הגלילי ר"ע אומר יש לה קנס וקנסה לאביה והדין נותן הואיל ואביה זכאי בכסף קידושיה ואביה זכאי בכסף קנסה [7]מה כסף קידושיה אע"פ שנתארסה ונתגרשה לאביה אף כסף קנסה אע"פ שנתארסה ונתגרשה לאביה א"כ מה ת"ל אשר לא אורשה מופנה להקיש לו ולדון הימנו ג"ש נאמר כאן אשר לא אורשה ונאמר להלן [5]אשר לא אורשה מה כאן נ' אף להלן נ' ומה להלן שקלים אף כאן שקלים ור"ע מאי חזית דאשר לא אורשה לג"ש ובתולה למעוטי בעולה אימא

בתוך נערות: **לאביה הוי.** דהא כל קידושי נערות ילפינן לאביה דגבי קידושין לא כתיב מיעוטא דאשר לא אורסה כי הכא: **נאמר כאן.** בתורה: **להלן.** במתפתה שקלים דכתיב [שמות כב] ישקול: מגירו

סי מילי. דלא מקמו כופר לפטור רולח מזיד מקטלא: **היכא דהרגו.** במזיד דרך עלייה בהנפת ידו הכהו מאחריו דדכוותה בשוגג לא ניתן לכפרת גלות כדכתיב[8] ויפל דרך נפילה: **מדפנא דבי חזקיה נפקא.** שאין מילוק בין דרך עלייה לדרך ירידה: **לחייבו ממון.** והוא הדין לפדותו. ולא יהיה אסון[1] מיהא איצטריך דאי מהיקישא הוה אמינא אדרבה לאידך גיסא מה מכה בהמה לעולם יצאו אף מכה אדם יצאו והשתא דנפקא לן פטור משלומין למזיד מלא יהיה אסון על כרחך היקישא לפטור שוגג דרך עלייה: הכי גרסינן **אלא אמר רמי כר חמא כו'.** איצטריך חד[2] מהני קראי לאשמועינן דלא ליעביד ביה מרתי ואף על גב דנפקא לן מולא יהיה אסון: **הכי מילי.** דלא ענשינן ליה בתרתי היכא דסימא את עינו והרגו בה בלאותה מכה ומת: **כדבר אחר.** במכה אחרת ובנת אחת: **אימא.** ניענשיה דמי עין ומיתה בשביל ההריגה: **הא.** דסימא עינו והרגו בה: **מאידך דבי חזקיה נפקא.** דלא תיענשיה: **ולא עין ונפש תחת עין.** מיניה קיימא לן בהמוכן[3] דעין תחת עין לאו ממש דאי אחרת ממש דלמא בהדי דסמינן לעייניה מיית והוה ליה עין ונפש תחת עין. מיהו שמעינן מינה דלא מעביד ביה תרתי לא שנא מת כאותה מכה לא שנא לא מת: **סלקא דעתך אמינא חידוש הוא שחידשה תורה.** בכל משלומי קנס שאינו דין אלא גזרת מלך בעלמא וכיון דחידוש הוא וגזירת חוק אימא אע"ג דאיכא בהדיה מיתה לשלם: **קמ"ל** חד מהנך קראי יתירא שאינו עניין לממון תניהו עניין לקנס: **כתנא קמא.** ודרים ליה בלומר עדכו של יולא ליהרג עלי: **מתני' שנתארסה ונתגרשה.** דאילו ארוסה אלא נתגרשה מייב מיתה ואין שם קנס: **אין לה קנס.** טעמא מפרש בגמרא. וריש דקתני אשת אחיו ואשת אחי אביו דבנתארסה ונתגרשה עסקינן וקתני יש להן קנס ר' עקיבא היא: **גמ' אלא מעתה.** לר' עקיבא הא דכתיב[4] נערה למעוטי בוגרת ובתולה למעוטי בעולה: **הכי נמי.** דלא ממעט לגמרי ותדרוש נערה לאביה הא בוגרת לעצמה הא לא אשכחן דאשמעינן תנא ומתני בוגרת יש לה קנס וימא רבי עקיבא היא: **וקנסה לאביה.** ולקמן [ע"כ] מקשינן דר"ע אדר"ע: **הואיל ואביה וכלי בכסף קידושיה.** שלו הוא בנערותה ולקמן יליף לה בפרק נערה שנתפתתה (דף מו:): **מה כסף קידושיה אף על פי שנתארסה ונתגרשה.** מאחר כשחוזרת ומתקדשת

אמר מלי היכא דהרגו דרך עלייה דלא ניתן שגגתו לכפרה אימא נישקול ממונא ונקטליה. כך גרס ר"ח דאלא יהיה אסון לא נפקא לן אלא סימא את עינו והרגו בה כי התם שנהכאה אחת הרג את האדם וגם הולדות אבל סימא את עינו והרגו בדבר אחר נכת אחת לא [1]להכי איצטריך כל חרש למיפטריה קשה לרשב"ל דהא ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה לא דייש קרא להכי דלא נשקול מיניה ממונא ונקטליה אלא שלא יתן ממון ונפטריה ושמא אילו לא נאמר קאמר כדאשכחן ריש פרק גנמר הדין (פנהדרין דף מג. ופס) ובכמה דוכתי ולרשב"ל נראה דהכא מסיק אליבא דתנא דבי חזקיה אבל לרבי ישמעאל ודאי ליתא ליה הא דתנא דבי חזקיה והא דאמר בריש הנתנקין (שם דף פד: ופס) הניחא למאן דאית ליה דתנא דבי חזקיה אלא למאן דלית ליה היקישא למה לי תנא דלית ליה דבי חזקיה הייטו רבי ישמעאל ובסמוך דקאמר ולרבה דאמר מידוש הוא שמידשה תורה בקנס כו' סבר לה כת"ק דר' חנניא בן עקביא הוא מני למימר ס"ל כרבי ישמעאל: **הא** נמי מאידך תנא דבי חזקיה **נפקא.** לאו מההיא דרשה גופה קאמר דנפקא לן דהא ההיא דרשה לא שייכא כלל לסימא את עינו והרגו בדבר אחר אלא הכי דייק דבי היכי דדרשי' ולא עין ונפש תחת עין ה"ג דרשינן נפש תחת נפש ולא עין ונפש תחת נפש וסימא את עינו והרגו בד"ח לא חשיב עין ונפש אלא בשעת הריגה לא חשיב כלום דכלאו הכי היה מת אלא שהמיתו בצער מרובה וא"ת [2]הא מילתא נמי מתנא דבי חזקיה דלעיל נפקא דמה מכה בהמה לא חלקת בין סימא את עינה והרגה כה להורגה בד"ח כו' וי"ל דמכה אדם ומכה בהמה משמע ליה בהכאה אחת וא"ת סימא את עינו והרגו בד"ח מיפוק ליה דפטור מדמי עין אפי' לא הרג דכשעה שסימא את עינו היה לודף ומיתן להלילו בנפשו וי"ל דמיירי בשיכול להלילו באחד מאיבריו אלא ניתן להלילו בנפשו: **אמר רב אשי איצטריך בו'.** תימה דמשמע דאם הרגו וקרע שירלאין דידיה דמחייב דליכא למיפטריה לא מקרא דלא יהיה אסון ולא מקרא דנפש תחת נפש דהא הוי ממון ונפש תחת ממון ונפש ולעיל (דף ג:) פטר [3]אגיי זר שאכל תרומה משלו וקרע שירלאין של מגירו וי"ל דלפי האמת נפקי כולהו מתנא דבי חזקיה וה"פ והא נמי מאידך תנא דבי חזקיה נפקא כלומר ע"כ לא איצטריך כל חרש להכי אלא כולה נפקא לן מתנא דבי חזקיה דפטור דאי הוה צריך קרא למפטריה בלא כל חרש הוה פטרינן ליה מאידך תנא דבי חזקיה וא"ת ולישני דאיצטריך כל חרש להרג מגירו וקרע שירלאין וי"ל דכל חרש לא יפדה משמע ליה בממון שבא על ידי אותה חבלה שהמיתה באה על ידה:

סלקא דעתך **אמינא חידוש הוא** קמ"ל. אע"ג דבמתני' מייתי קרא דלא יהיה אסון והכא מפיק קנס מכל חרש הייטו משום דכייל מתניתין כל מייבי מיתות דקתני וכל המחייב בנפשו כו' אי נמי מתניתין אתיא כתנא קמא דרבי מנינא בן עקביא אימא

מסורת הש"ם

א) לעיל לה. ב"ק לה. סנהדרין עט: פד:, ב) כ"ק פד., ג) [לעיל לד: לה:], ד) [לקמן מ.], ה) [במדבר לה], ו) [שמות כא], ז) כס"מ: ליתא חד ותוספ לך הקש"ת, ח) [ב"ק פד.], ט) [דברים כב], י) [וליכא למימר דהכא לא קאי אקרא דכל חרש אלא אקרא דלא תקחו כופר דהא אמרי' בסמוך ולרבה דאמר חידוש כו'. יא) [ולפי האמת אע"ג דמלא יהיה אסון נפקי מילוט מדתנא דבי חזקיה איצטריך עין תחת עין ונפש תחת עין אבל לא עין ונפש תחת נפש לא איצטריך למדרשי' ולאו קרא יתירא הוא אלא מסמייע דקרא קדמיה וליכא למימר דלשמוק מלא יהיה אסון ומנפש תחת נפש נפיק כולהו מכח היקישא דתנא דבי חזקיה דאמרי לא שמעי' מיניה ממון אחר בהדי מיתה דסימא את עינו והרגו בדבר אחר לא חשיב ממון ונפש אלא גרידא כדמוכח בפנים דהכי איצטריך לא יהיה אסון ומסשמא שמעי' מינה אפי' הרג וקרע שירלאין מהיקישא דתנא דבי חזקיה. תי"ז], יב) [ע"ל רב אשי].

תורה אור השלם

1. וּמַכֵּה בְהֵמָה יְשַׁלְּמֶנָּה וּמַכֵּה אָדָם יוּמָת:
ויקרא כד כא
2. עַיִן תַּחַת עַיִן שֵׁן תַּחַת שֵׁן יָד תַּחַת יָד רֶגֶל תַּחַת רָגֶל:
שמות כא כד
3. כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יֶחֱרַם מִן הָאָדָם לֹא יִפָּדֶה מוֹת יוּמָת:
ויקרא כז כט
4. כִּי יִמְצָא אִישׁ נַעֲרָ בְתוּלָה אֲשֶׁר לֹא אֹרָשָׂה וּתְפָשָׂהּ וְשָׁכַב עִמָּהּ וְנִמְצָאוּ:
דברים כב כח
5. וְכִי יִפְתֶּה אִישׁ בְּתוּלָה אֲשֶׁר לֹא אֹרָשָׂה וְשָׁכַב עִמָּהּ מָהֹר יִמְהָרֶנָּה לּוֹ לְאִשָּׁה:
שמות כב טו

גליון הש"ם

גמ' בין מתברין לשאין מתברין. עיין לקמן מ ע"ב תוד"ה אחד כדרכה:

תוספות רי"ד

מתני' נערה שנתארסה ונתגרשה רי"י הגלילי אומר אין לה קנס ר"ע אומר יש לה קנס וקנס' לעצמה. מ"ט דר' יוסי אמר קרא אשר לא אורסה הא אורסה אין לה קנס ור"ע אומר אשר לא אורסה לאביה הא אורסה לעצמה. וקי"ל הלכה כר"ע מתביורו. ומתני' דתני הבא על בתו אין לה קנס מפני שמתחייב בנפשו כר"ע אתיא. דהיכי דמי שיתחייב בבתו השתא אילו בא עליה אחר שקיל איהו קנס. השתא שבא עליה הוא לא כ"ש ובלא מיתה נמי פשיטא דלא משלם קנס. אלא ודאי מתני' בבתו נערה שנתארסה ונתגרשה עסקינן שקנסה לעצמה כר"ע ומפני שנתחייב בנפשו פטור ותדע דסתם מתני' כר"ע אתיא דהא אשת אחיו ואשת אחי אביו דתנן לעיל יש לה קנס לא אתיא אלא כר"ע דבע"כ גירשה או נתאלמנה שאל"כ הריל א"א ויש בהן מיתת ב"ד:

עין משפט נר מצוה

סד א מיי' פ"ו מהלכות רוצח ושמירת נפש הל' יב יג סמג עשין עה:
סה ב מיי' פ"א מהל' מוכר הלכה כ ג ד סמג עשין ע:
סו ג מיי' פ"ב מהל' נערה הל' טז סמג עשין נד טור אה"ע סימן קנו:
סז ד מיי' פ"ג מהל' אישות הל' יח סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן לז סעיף ח:

מוסף רש"י

מכה אדם ומכה בהמה. לכך היקשו בהלי קרא, מכה בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת, ומשמע בנהמה חייב ממון ובאדם פטור מממון, דתניא בהמה ישלמנה ולא אדם, והקיש לך בהמה פטור תשלומין של אדם לחיוב תשלומין של בהמה (סנהדרין עט: וכעי"ז לעיל לה.) דמה מכה בהמה לשלם משלם תחילו כשוגג כדתמריגן אדם מזיק לעולם, אף מכה אדם דפטריה קרא מתשלומין, דתניא יומת, לעולם פטור ואפילו בשוגג הואיל וחזיד שייכא מיתה (ב"ק לה.). אין בו לשאין מתכוין. אין בו שחתכו בהנכתת ידו לא אחתכו מחרבי מלמטה למעלה (לעיל לה.) אי: שהרגו בלאחר יד בהרימו הגרון (ב"ק לה.) דרך עליה לא שייך למתני נגי בהמה, אלא משום דבאדם אשכחן בין מילוק בהוכג בשוגג דרך ירידה חייב בלות אבל דרך עליה בהרימו את ידו פטור מבלות דכתיב (במדבר לה) ויפל עליו וימות, דרך נפילה בעינן (סנהדרין עט: וכעי"ז לעיל לה.). לפטרו ממון. כלומר לא תילקח בו שום עד להיפטר מן התשלומין, אלא בכל לדיין הוא דמחייב דרשינן כל נזקין בב"ק (כו:) מפלג תחת פלג לחייב על השוגג כמוזד ועל האונס כרצון, ומכה בהמה מק הוא (סנהדרין עט:). אף מכה אדם. אין דין פטור תשלומין הכתוב בו אלא לשום עד שיתחייב ממון, אלא כל שעה פטור מממון, בין בשוגג ואין נתכוין דפטור ממיתה, בין במזיד ונתכוין דחייב מיתה (שם). חידוש הוא שחידשה תורה בקנס. כל משסע קנס חידוש הוא, הלכך אע"ג דמיקטיל נמי לא מיפטר מיניה (לעיל לה.).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com